

УДК 339.92 (045)

Е.І. Путятін

ІНТЕГРАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ КРАЇН

Робота присвячена визначенню основних напрямів розвитку інтеграційних стратегій, які реалізують країни світу.

Визначено, що реалізація інтеграційних стратегій визначає використання різноманітних механізмів з урахуванням, конкретних соціально-економічних умов розвитку країн. Доведено, що інтеграційні стратегії можуть змінюватися з урахуванням змін, що відбуваються не тільки у внутрішніх, а й у зовнішніх факторах впливу. Надано порівняльну оцінку основних напрямів інтеграційної політики, яку обиратиме країна.

Визначено сутність стратегій унілатералізму, регіоналізму, мультилатералізму. Доведено, що стратегія унілатералізму засновується на односторонньому використанні з боку країни інструментів зовнішньої політики без урахування інтересів інших країн – учасниць світового господарства. Стратегія регіоналізму спрямована на поглиблення інтернаціоналізації у межах певного регіону, який утворюють країни, що охоплені інтеграційними процесами. Стратегія мультилатералізму визначає реалізацію ідеології лібералізації ринку в межах всього світового господарства. Виділено бінарний взаємозв'язок унілатералізму та мультилатералізму.

Ключові слова: інтеграція, інтеграційна стратегія, унілатералізм, регіоналізм, мультилатералізм

Теоретико-методологічне підґрунтя розробки стратегій інтеграційного розвитку країн закладено представниками меркантилізму, класичної школи політичної економії, кейнсіанська та іншими, якими визначено різні напрями зовнішньоекономічних стратегій розвитку країн, що можна віднести до класичних, а саме: меркантилізму, протекціонізму, лібералізму (або стратегія вільної торгівлі). В умовах поглиблення інтеграції будь-якої національної економіки до світового господарства дослідження інтеграційної стратегії розвитку як важливої складової її зовнішньоекономічної стратегії є актуальним завданням, оскільки виклики глобалізаційного процесу вимагають її постійного коригування з урахуванням багатьох факторів.

Метою наукової роботи є визначення основних напрямів інтеграційних стратегій розвитку національних економік у сучасних умовах розвитку світового господарства.

Розвиток інтеграційної стратегії, яку обирає та чи інша країна світу, визначається не тільки рівнем досягнутого нею соціально-економічного розвитку, а й враховує постійний вплив нових зовнішніх факторів. З урахуванням змін, що відбуваються у зовнішніх факторах впливу можуть змінюватися й національні стратегічні інтереси. Інтеграційні стратегії можуть включати відповідні напрями: торговельний, галузевий, інституційний, відрізнятися за механізмами інтегрування тощо [7, с.13]. Слід враховувати, що участь країни у регіональних торговельних угодах також впливає на визначення напрямку її інтеграційного розвитку і має враховувати стратегічні орієнтири та механізми, які вже визначені країнами інтеграційного об'єднання.

У сучасних наукових дослідженнях [13] виділяють три основні напрями розвитку інтеграційних стратегій країн:

унілатералізм (unilateralism),

регіоналізм (regionalism) та
мультилатералізм (multilateralism).

Слід визначити, що існують певні ризики, які пов'язані із вибором того чи іншого напрямку інтеграційної стратегії, оскільки існують протиріччя та джерела конфліктів між різними групами суб'єктів, на кого спрямована дія стратегії [2,с.311]. Так, на національному рівні джерелом конфліктів можуть стати різноспрямовані інтереси відповідних суб'єктів (господарювання, державних інституцій, громадськості), відповідно, важливого значення набуває чи є зацікавленість у співпраці у вирішенні колективних проблем, у тому числі спільно із суб'єктів з іноземних країн. Необхідність протекціонізму яку вимагають національні споживачі або виробники, що постачають продукцію на внутрішній ринок, може вплинути на посилення національної влади (у т.ч. її максимізацію), що може стати суттєвим джерелом протиріч і конфліктів на міждержавному рівні. Й нарешті, на наднаціональному (глобальному) рівні, достатньо проблематичним є реалізація спільних дій, про що свідчить невирішеність багатьох глобальних проблем, у тому числі багатостороннього механізму торговельно-економічного співробітництва.

Стратегія унілатералізму засновується на однобічному використанні з боку країни інструментів зовнішньої політики без урахування інтересів інших країн – учасниць світового господарства. У свою чергу, стратегії регіоналізму спрямована на поглиблення інтернаціоналізації у межах певного регіону, який утворюють країни, що охоплені інтеграційними процесами, тоді як мультилатералізм (багатосторонність) визначає реалізацію ідеології лібералізації ринку в межах всього світового господарства [2, с.305-316].

Фактично, стратегія унілатералізму використовується без урахування загальноприйнятих норм міжнародного права та без відповідних попередніх консультацій з тими акторами міжнародних відносин, на кого, безпосередньо, буде розповсюджуватися дія цієї стратегії. Й навпаки, застосування стратегії мультилатералізму передбачає проведення багатосторонніх переговорів на основі узагальнених принципів поведінки (*generalized principles of conduct*) [12], результатом яких стає прийняття відповідного колективного рішення, що сприяє розвитку системи багатостороннього співробітництва [14].

Багатосторонні рамки співробітництва можуть змінюватися по цілому ряду показників. Вони включають рівень їх інституціоналізації, яка може змінюватися від відповідних коаліцій, міжнародних режимів до багатосторонніх організацій. Однобічний напрям, навпаки, ґрунтується на відмові від багатосторонніх переговорів (будь то існуючих або запропонованих) задля вирішення конкретної проблеми (глобальної чи регіональної) і реалізується без участі у колективних діях. Вищезазначене дозволяє виділити бінарний взаємозв'язок унілатералізму та мультилатералізму.

Найчастіше, стратегію унілатералізму пов'язують із стратегічним курсом США, який країна реалізує не тільки у зовнішній військово-політичній, а й економічній сферах [1,4,15]. Яскравим прикладом цього є достатньо тривалі торговельні конфлікти та війни, які пов'язують двох найбільш потужних гравців світового господарства – США та Європейський Союз, обсяг торговельних конфліктів охоплював до 2% загальної торгівлі країн [3,10].

Стратегія унілатералізму з боку США викликала відповідні протиріччя у трансатлантичному партнерстві, що змусило американську адміністрацію визнати обмеженість у однобічному застосування зовнішньоекономічних та політичних інструментів та поступовому спрямування у напрямі багатобічності [9]. Посилюють дію у цьому напрямі й діяльність міжнародних компаній, які мають відповідні бізнес-

інтереси як на американському, так і на європейському ринках. Фактично мова йде про об'єктивні (ринкові) фактори інтеграційних процесів, які розвиваються між США та ЄС, поглиблюючи трансатлантичне партнерство між ними. Починаючи з 1990-х років відбувається поступовий рух США від унілатералізму в напрямку мультилатералізму [6,с.10-18]. Прихильники унілатералізму як напрямку розвитку США обґрунтовують, що його підґрунтям виступає однополярність світового порядку, у якому, по-перше, існує безперечна наддержава – США, що домінує в економічній, технологічній, військовій сферах у світі, по-друге, інші великі країни у сукупності мають меншу потужність. Відповідно, саме США забезпечують балансування задля досягнення регіональної рівноваги і, відповідно, виступають єдиним гарантом глобального світу та безпеки.

Опора на власні повноваження та самостійні дії співвідносяться з подальшим розширенням військового потенціалу та високо мобільних та високотехнологічних військових сил. Таким чином, саме національні інтереси стають підґрунтям для прийняття будь-яких рішень у зовнішній політиці. Однак подібний підхід містить значні загрози виникнення конфліктів, пов'язаних із національними інтересами та національним суверенітетом інших країн світу. Крім того, задля забезпечення свого домінуючого становища, країна має витратити свої власні ресурси на підтримку військових сили, фінансування союзників, надання іноземної допомоги та нести інші витрати, які пов'язані із підтриманням міжнародної безпеки. Однак всі ці витрати не є продуктивними інвестиціями та, відповідно, суттєво виснажують економіку домінуючої країни.

Унілатералісти засуджують бюрократичну складність, відсутність прозорості і довготривалість процесів прийняття рішень в рамках міжнародних інститутів, а відтак, ратифікація міжнародних резолюцій і договорів є достатньо непродуктивною, коли є можливість оперативно приймати будь-які рішення та односторонні дії. На наш погляд, такий підхід несе відповідні ризики концентрації влади та її можливого зловживання з боку домінуючої країни.

В умовах багатопольярного світового устрою існують, на відміну від одно полярного, одночасно існують порівняно подібні потужні країни, що взаємодіють (конкурують) одна з одною, і саме коаліція подібних країн стає необхідною умовою для вирішення багатьох міжнародних питань та проблем. За таких умов, навіть визнаючи роль США як світового лідера, прихильники багатостороннього підходу вважають, що саме США мають забезпечити стабільність та світовий порядок, заснований на повазі до прав людини та економічній відкритості. Фактично, такий підхід захищає основну частину інтересів США, однак останні прагнуть досягти відповідної згоди з іншими країнами у вирішенні міжнародних питань. Формування загальносвітової економічної системи на принципах відкритої економіки, посилення лібералізації торгівля, міжнародних угод – не стільки сприятиме розвитку іноземних партнерів, скільки формуватиме й надалі конкурентні переваги для США. Ці угоди найкраще реалізуються в глобальних організаціях, заснованих на міжнародному праві. Отже сприяння розвитку існуючих багатосторонніх режимів і створення нових багатосторонніх ініціатив є головним пріоритетом для прихильників багатосторонності.

У сучасних умовах значна кількість глобальних проблем людства, як то поширення тероризму, порушення прав людини, екологічні питання, не можуть бути вирішені будь-якою державою самостійно, а потребують спільних (колективних) рішень. Відтак, саме міжнародні (глобальні) організацій спроможні забезпечити розвиток міжнародного співробітництва. З цієї точки зору, світове лідерство США має бути спрямоване на захист та розвиток багатосторонніх правил та інститутів, як

необхідних складових мирного світового порядку.

Посилення ролі транснаціональних акторів у сучасній світогосподарській архітектурі вимагають саме колективних рішень, особливо у сфері безпеці [5]. Сьогодні США активно розвивають інтеграційну стратегію регіоналізму, що охоплює поглиблення інтеграційної взаємодії в рамках вже існуючих регіональних угод, які укладено країною. Слід підкреслити, що регіональні інтеграційні угоди мають як континентальний (США укладено шість угод з країнами Північної, Центральної та Південної Америки), так і трансконтинентальний характер (США укладено регіональні торговельні угоди із Республікою Кореєю, Австралією, Бахрейном, Ізраїлем, Йорданією, Марокко, Оманом, Сінгапуром). Північноамериканська зона вільної торгівлі (NAFTA), яку створено передусім за ініціативою США, сьогодні є потужним інтеграційним об'єднанням у світовому господарстві.

Інституційною основою розвитку діалогу між Європейським Союзом та США визначено Трансатлантичну економічну раду (The Trans-Atlantic Economic Council, ТЕС), саміти ЄС-США на вищому рівні, відповідну робочу групу, яка має визначити політику щодо розширення торгівлі та інвестиції між ЄС та США для підтримки взаємовигідного створення робочих місць, економічне зростання, а також забезпечення міжнародної конкурентоспроможності. Європейська комісія та уряд США вже оголосили про початок переговорного процесу та розробку внутрішні процедури щодо Угоди про вільну торгівлю – Трансатлантичне торговельне та інвестиційне партнерство (Transatlantic Trade and Investment Partnership (ТТІР)).

Положення угоди охоплюють питання зниження тарифів (зокрема, на сільськогосподарську продукцію), поєднання правил і стандартів, що поліпшують захист іноземних інвесторів, а також розширення доступу до послуг і державні ринки закупівель для зарубіжних постачальників. За оцінками європейських експертів, впровадження угоди у практичну площину забезпечить до 2027 року економічний приріст для ЄС з 68 млрд.євро до 119 млрд.євро (з 0,3% до 0,5% ВВП), для США, відповідно, з 50 млрд.євро до 95 млрд.євро (з 0,2% до 0,4%) [16].

Лібералізація торгівлі між ЄС і США буде мати позитивний вплив й на розвиток світової торгівлі, збільшуючи (за прогнозними оцінками) глобальний дохід майже на 100 млрд.євро через збільшення європейського експорту на 6%, американського – на 8%. Зростання обсягів торгівлі буде ґрунтуватися на зниженні, у першу чергу, нетарифних бар'єрів – важливої складової трансатлантичної лібералізації (з ними пов'язують до 80% потенційних вигод, які нададуть зменшення формальних процедур, врегулювання питань державних закупівель тощо) [8, с. vii].

Ще одним прикладом розвитку США трансконтинентального напрямку інтеграційного розвитку є участь у Транстихоокеанському стратегічному економічному партнерстві, метою якого стане нова зона вільної торгівлі з Австралією, Брунеєм, В'єтнамом, Малайзією, Новою Зеландією, Перу, Сінгапуром, Чилі тощо. Перелік партнерів є відкритим (із відповідними заявами вже зверталися Канада, Південна Корея, Таїланд).

Порівняльний аналіз торговельних політик ЄС та США дозволив виділити декілька пріоритетів у їхньому розвитку [11, 77-78]. Забезпечення подальшої багатосторонньої лібералізації задля досягнення компліментарності між регіональними торговельними угодами та багатосторонньою торговельною системою, що фактично відповідає логіці мультилатералізму. Підтримка багатосторонності знаходиться в довгострокових інтересах усіх країн-членів СОТ, особливо малих країн і країн, що розвиваються. Застосування пріоритетних заходів паралельно із імплементацією преференційних угод задля адаптації до структурних змін, пов'язаних із лібералізацією торгівлі та інвестицій. Розширення торгівлі у наслідок реалізації

регіональних угод може викликати витіснення власного виробництва в країні. Відповідно, структурні зрушення, що виникають у наслідок структурної перебудови, вимагають їх постійного моніторингу та обліку. Особливо це стосується країн, що розвиваються, і яким можна допомогти, використовуючи інструменти технічної допомоги. Угоди мають бути диференційованими між розвинутими країнами та країнами, що розвиваються, особливо у частині тарифів, державних закупівель, транскордонного надання послуг тощо. Крім того, угоди мають сприяти поширенню регіональних інтеграційних процесів через укладання міжрегіональних угод, що розвиваються одночасно із регіональними угодами. Фактично, регіональні угоди мають сприяти поширенню «мультилатералізації» лібералізації і правил торгівлі через зменшення секторальних винятків із зобов'язань, які визначаються у торговельних угодах, зближення відповідних преференційних правил основних торговельних центрів – ЄС, США і Японії. Конвергенція преференційних правил походження сприятиме розвитку внутрішньогалузевої торгівлі.

Таким чином, у розвитку інтеграційної стратегії США використовують усі три основні напрями: унілатералізму, регіоналізм та мультилатералізм. Корегування стратегічних орієнтирів у розвитку інтеграційного зближення США з іншими країнами та регіонами світу доводять, кожна країна світового господарства обирає власний шлях реалізації конкретного напрямку, враховуючи конкретну мету участі в інтеграційних процесах, що відбуваються у світовому господарстві на глобальному та регіональному рівнях, безпосередньо власні геополітичні інтереси. Важливим завданням стратегії інтеграційного розвитку будь-якої країни має стати сприяння поглибленню та розвитку багатостороннього механізму регулювання світового порядку в цілому. Відповідно, основні напрями інтеграційної стратегії – унілатералізму, регіоналізму та мультилатералізму – є взаємопов'язаними та значною мірою взаємозалежними.

Список використаної літератури

1. Баталов Э.Я. К пониманию миропорядка (эволюция концепций)/ Э.Я.Баталов // Прогнозы и стратегии. - 2008. - №1. – С.22-29. ; Batalov E.YA. К пониманию миропорядка (evolyutsiya kontseptsiy)/ E.YA.Batalov // Prognozy i strategii. - 2008. - №1. – S.22-29.
2. Булатова О.В. Регіональна складова глобальних інтеграційних процесів: [Монографія]/ О.В.Булатова. – Донецьк:ДонНУ,2012. – 386с.; Bulatova O.V. Regionalna skladova hlobalnykh intehtratsiinykh protsesiv: [Monohrafiia]/ O.V.Bulatova. – Donetsk:DonNU,2012. – 386s.
3. Ahearn R. Trade Conflict and the U.S.-European Union Economic Relationship / R. Ahearn // CRS Report for Congress, 2006. – 31p.
4. Anthony D. Unilateral preferential trade programs offered by the United States, the European Union, and Canada: a comparison / D. Anthony. – Washington: The Trade Partnership Publishin, 2008. - 20p.
5. Asmus R. Nothing to Fear/R.Asmua, A.Blinken, Ph. Gordon// Foreign Affairs. – 2005. – Vol.84,№1. – P.174-177.
6. Davidovic S. American Foreign Policy between Unilateralism and Multilateralism/ Sonja Davidovic. – Bonn: Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität , Department of Political Science. – 2002. – 26p.
7. De Melo J. Regional Integration, Old and New / J. de Melo, C. Montenegro, A. Panagariya // World Bank Policy Research Working Paper. - 1992. - № 985. -October. - 47 p.
8. Francois J. Reducing Transatlantic Barriers to Trade and Investment/ Joseph Francois. – London: Centre for Economic Policy Research, 2013.- 133p.

9. Gompert D. America and Europe: A Partnership for a New Era (RAND Studies in Policy Analysis)/ Gompert D., Larrabee S., Wolf Ch. (eds.). - Cambridge, 1998. – 294p.
10. Heboyan V. U.S.-EU banana war: implications of retaliatory tariffs on pecorino cheese / V. Heboyan, G. Ames, and J. Epperson // Southern Agricultural Economics Association. Annual Conference, Fort Worth, TX January 30, 2001. – 22p.
11. Heydon K., Woolcock S. Comparing international trade policies: the EU, United States, EFTA and Japanese PTA strategies/ Kenneth Heydon, Stephen Woolcock. – Brussels: Directorate-General for External Policies of the Union, 2014. – 81p.
12. Malone David M. Unilateralism and U.S. Foreign Policy: International Perspectives/ edited by David M. Malone and Yuen Foong Khong. - Lynne Rienner Publishers, 2003. – 477p.
13. Muller A. The Rise of Regionalism Core Company Strategies under the Second Wave of Integration / A. Muller. - New York: Erasmus Research Institute of Management (ERIM), 2004. – 330p.
14. Ruggie J.G. Multilateralism: The Anatomy of an Institution/ J.G. Ruggie // International Organization . - 2010. - Vol. 46, №. 3. - P.561-598.
15. Sekkel J. Summary of Major Trade Preference Programs [Electronic resource] / J. Sekkel. – Center for Global Development, 2009. – 16p.
16. Webb D. Transatlantic Trade and Investment Partnership/ Dominic Webb. – House of Commons: SN/EP/6688. - January 2015. – 22p.
- Стаття надійшла до редакції 05.05.2016.

E. Putiatin

INTEGRATION STRATEGY OF COUNTRIES DEVELOPMENT

Present paper defines the main lines of development of integration strategies implemented by countries.

The author argues that the implementation of integration strategies presupposes the use of various mechanisms with regard to specific socio-economic environment in developing countries. It was also proved that integration strategies may vary with account of changes occurring both in internal and external factors of influence. The author provides a comparative assessment of the main lines of integration policy, which the country could elect.

The article sets forth the essence of unilateralism, regionalism, multilateralism as well as proves that the strategy of unilateralism is based on the unilateral use of country's foreign policy tools regardless of the interests of other countries which are also participants of the world economy. The regionalism strategy aims at deepening internationalization in the particular region, which is formed by the countries involved in the integration process. The multilateralism strategy defines implementation of the ideology of market liberalization within the world economy. The article also highlights binary interrelation between unilateralism and multilateralism.

Through the example of the United State, the author analyzes the features of application of integration strategies, the logic of its development and changes occurring. The paper describes the narrowness of unilateral use of external economic and political instruments and gradual switch of orientation of the US integration strategy to multilateralism. Strengthening the role of transnational actors in the structure of the modern world economy requires corporate actions.

Institutional framework of the dialogue between the European Union and the United States in the context of the Free Trade Agreement - Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP), was also defined. Its entry into force will ensure economic growth for the

EU and the US.

Transatlantic partnership development will contribute to the emergence of shared values, improve the transatlantic market operation, and create an effective multilateral mechanism for the regulation of the world order in general.

Keywords: *integration, integration strategy, unilateralism, regionalism, multilateralism*

УДК 159.9

Б. Н. Гечбаія, Л.М. Шимановська-Діанич, Т. Є. Іщейкін

КРЕАТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ЗАСІБ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИМИ ЗМІНАМИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

У статті проводиться дослідження феномену креативності. Розглядаються різні підходи до визначення сутності і змісту як креативності так і креативного менеджменту. Розкривається об'єктивна необхідність впровадження креативного менеджменту в практику діяльності українських підприємств. Обґрунтовується доцільність створення систем креативного менеджменту. Визначається мета і основні завдання, що стоять перед системою креативного менеджменту підприємств.

Ключові слова: *креативність, творчість, креативний менеджмент, система, управління, організаційні зміни, підприємство*

Постановка проблеми. Креативність, або творче мислення, - одна з головних умов успіху у створенні інноваційних продуктів і послуг. Без потужного і безперервного припливу нових ідей будь-які підприємства просто припинили б своє існування. Тому головне питання, відповідь на яке повинні постійно знаходити їх керівники, - як отримати реальну користь від творчого потенціалу своїх співробітників і, розвинувши цей потенціал, трансформувати його в інновації, які будуть здатні забезпечити підприємству переваги перед конкурентами.

Проте, варто зазначити, що існує певний парадокс: хоча люди за своєю природою і володіють творчими здібностями, досить часто співробітники підприємств вважають за краще уникати творчого підходу до виконання своїх обов'язків, що, у кращому випадку, призводить до зниження їх мотивації, у гіршому - до невикористання значних можливостей для самого підприємства [9].

У сучасному світі, який дуже швидко змінюється, такий стан речей не може залишатися незмінним, і провідні компанії світу вже цілком усвідомлюють необхідність і значущість творчого мислення як для модернізації власних виробничих (внутрішніх) процесів, через впровадження відповідних організаційних змін, так і для досягнення успіху у зовнішньому середовищі. Особлива увага, при цьому, приділяється питанням управління процесом формування та використання творчого потенціалу співробітників через формування і впровадження відповідних систем креативного менеджменту. Саме це, враховуючи актуальність даного питання, і зумовило вибір теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині креативний менеджмент є поняттям досить новим. Проте варто відмітити, що він є одночасно і вже сформованою галуззю управлінської науки і специфічним видом управлінської діяльності. Тому, можна з абсолютною впевненістю говорити як про теоретичні так і про прикладні